

השיעור השבועי

גליון מספר 383

הרב המקדים: הר"ג ראובן אוחנה רבה של מרסיי
רב אורח: הר"ג ליאור גלזר שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
18:56	18:15	17:23	חל אביב
18:52	18:12	17:20	חיפה
18:53	18:13	17:21	באר שבע
18:54	18:14	17:23	

זכור | תצוה | י"א אדר תשפ"ג

כתב וערך השיעור:
הרב דכיר פרץ שליט"א

הלכות פרשת זכור

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 0506-730-831

קריאת פרשת זכור דאורייתא. אין מברכים על מצות זכור. טלטול הספר תורה לצורך קריאת זכור. קריאת זכור בספר תורה המהודר ביותר. ספר תורה משובח. בדיקת ספר תורה במחשב. בדיקת הציציות. נשים בפרשת זכור. האם חכמים עקרו מצות התורה או רק הוסיפו

קריאת פרשת זכור דאורייתא

א. בשיעור הקודם אמרנו שלדעת רוב ככל הפוסקים קריאת פרשת זכור דאורייתא, ומהם התוספות (ברכות ג), תוספות הרא"ש ותוספות רבי יהודה החסיד (שם), תוספות ר"ש משאנץ (סוטה לג), הסמ"ג (עשין קטז), הסמ"ק (סימן קמז), ספר החינוך (מצוה תרג), הרשב"א (ברכות ג), הריטב"א (מגילה יז), הרא"ש (ברכות יז), תרומות הדשן (סי' קט). ועוד. ואף שיש אומרים בדעת הרמב"ם והסמ"ג שבזמן הזה קריאת פרשת זכור מדרבנן, אבל בדברי רוב ככל הראשונים מפורש שקריאת פרשת זכור דאורייתא. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן קמו סעיף ב, וסימן תרפה סעיף ז). ולכן מי ששומע קריאת פרשת זכור, צריך לכוין שמקיים מצוה מן התורה, וגם לכוין לצאת ידי חובה מהשליח ציבור, והשליח ציבור יכוין להוציא את כל השומעים ידי חובה, כי רק הוא קורא מתוך ספר תורה כשר, והם יצאו ממנו מדין שומע כעונה, שזהו מדין מצוות צריכות כוונה (ש"ע סי' ס"ד).

ובברכות התורה של קריאת זכור, יש מי שאומר שגם כן צריך לכוין, אבל מן הדין אין צורך. בשיעור הקודם אמרנו שאנחנו לא נוהגים לומר לשם יחוד, ואם הציבור אומרים לשם יחוד מה בכך, אבל מן הדין אין צורך.

אין מברכים על הקלקלה

ב. יש שואלים, למה לא מברכים בשם ומלכות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא פרשת זכור", הלא היא מצוה דאורייתא, וכמו שמברכים על אכילת מצה, לישב בסוכה, על נטילת לולב, ואפילו על מצוות דרבנן מברכים, כגון אכילת מרור, מקרא מגילה, הדלקת נר שבת ונר חנוכה, נטילת ידים, ולמה לא מברכים על פרשת זכור? טעם אחד משום שאין מברכים על הקלקלה, וכמובא בגמרא (מגילה י): אמר הקדוש ברוך הוא, מעשה ידי טובעים בים ואתם

1 מדברי הרב ראובן אוחנה שליט"א: רק מילה אחת, אני מחוץ לארץ, ואני יודע שאפשר לומר על כבוד מרן הראשון לציון הגאון הגדול רבינו יצחק יוסף שליט"א, שהוא רבן של כל בני הגולה, כי אין בית כנסת ואין קהילה בחו"ל שלא נמצאים שם כל ספרי היקלוט יוסף, ופוסקים לפי הלכותיו של מרן שליט"א, שהוא ממשך דרכו של אביו מרן הרב עובדיה יוסף זכר צדיק לברכה. אנחנו דור שזכה לאור הזה, אשרינו! רק צריכים לקחת את האור הזה ולהפיץ אותו עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו.

דברי הרב ליאור גלזר שליט"א: ברשות מרן פוסק הדור והדרו, רק מילה אחת, זכינו לשבת כאן ליד הרב ולהרגיש את כל ההשפעות, וכמו שאמר הרב הקודם, שמרן שליט"א הוא רבן של ישראל, מה ששרב נותן לאברכים ולבחורים הצעירים, הגמרא בפסחים (מ"ט). אומרת שאסור להתחתן עם בת עם הארץ, והשאלה, בת שהיא צדקת גדולה, הולכת עם השמיכה של פלאטה עליה וסיר צ'ולנט על הראש... ואביה עם הארץ גמור, הולך עם שרשרת של חי, צומח ובראש דומם... למה יש בעיה להתחתן אתה? אומר ה"ט"ז באבן העזר (ס"ב בסק"ג), כשאתה נכנס עם מישהי תשאל אותה, מה דעתך על בן תורה? אם תגיד, מסכן, הוא מרוויח 1,500 ₪ בחודש, אם עושה תענית דיבור 1,600 ואם עושה מבחן 1,700... בקיצור, בן תורה אין לו עולם הזה, אבל לעולם הבא "עין לא ראתה אלוקים וזלתך" (עי' ברכות לו: סנהדרין צ"ט). אם אומרת כך, היא נחשבת בת עם הארץ, כי צריך להבין שהתורה היא גם עולם הזה. מרן

אומרים שירה?! וגם פרשת זכור מטרתה למחות את זכר עמלק, ולכן לא מברכים על קריאת פרשת זכור.

אין מברכים על דבר שאין בו מעשה

ג. עוד כתבו שכל מצוה שאין בה מעשה לא מברכים עליה, וקריאת פרשת זכור היא דיבור בעלמא, ולכן לא מברכים על זכור. ומטעם זה לא מברכים על מצוות התפלה, לדעת הרמב"ם (רפ"א מהל' תפלה, ובספר המצוות עשה ה) יש מצוות עשה מן התורה להתפלל בכל יום, ואין מנין התפלות מן התורה, אלא רק תפלה אחת מדאורייתא, וכמו שנאמר (דברים יא, ג) "וְלֹא־עֲבֹדוּ בָּקָל לְבָבְכֶם", איזו היא עבודה שהיא בלב הוא אומר זו תפלה (תענית ב.). וכן פסק בשלחן ערוך (סימן קו סעיף ג). יש אומרים ששחרית שהיא התפלה הראשונה ביום היא מדאורייתא, ויש אומרים שערבית היא מדאורייתא, כי היום מתחיל מהערב, שנאמר (בראשית א, ה) "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", אבל החולקים סוברים שתפלת ערבית רשות (ברכות כז: זומא פז), ואי אפשר לומר שהיא דאורייתא. והשאלה למה לפני התפלה לא יברך בשם ומלכות "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על התפלה"? אלא שלא מברכים על דבר שאין בו מעשה, והתפלה היא דיבור ולא מעשה. וכיוצא בזה כתב מרן הבית יוסף (סימן תלב) שלא מברכים על מצוות ביטול חמץ, אף שמעיקר דין התורה שאמרה "תשביתו שאור מבתיכם" די בביטול ולא צריך ביעור (עי' פסחים ד:), בכל זאת לא מברכים על הביטול, מפני שהוא בלב ולא במעשה. וכל זה על פי דברי הרשב"א בתשובה (סימן יח) שהאריך לתת טעמים מדוע יש מצוות שלא מברכים עליהן.

מזכרת עזון

ד. הגאון רבי יצחק פלאג'י - בנו של רבי חיים פלאג'י - בספרו 'יפה ללב' (ח"ג סי' תרפה סק"ג) כתב טעם נוסף, מפני שעמלק בא על מה שרפו ידיהם של ישראל

הראשון לציון נותן לכולנו להרגיש שהתורה היא גם עולם הזה! גם בעולם הזה הלומד תורה הוא הנהנה ביותר והשמח ביותר, נהר שלום, רבי עקיבא איגר, מאמר מרדכי... פורס לפנינו את ההיסטוריה של הפוסקים, וספריו אנציקלופדיה לכל התורה כולה. אני הקטן רוצה לברך, יהי רצון שמורנו ורבונו ימשיך להנהיגנו, ונמשיך ליהנות מאור תורתו, בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, לאורך ימים ושנים, אמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול, מר דינא דנחית לעומקא דדינא, וישב על מדין שנים רבות, הגאון רבי ראובן אוחנה, רב ואב"ד מרסיי. היה מקורב מאד למרן האבא זצ"ל, היה מגיע למרן ומביא תיקים קשים ביותר ממרסיי שבצרפת, ומתייעץ עמו, וכותב תשובות בדרכו של מרן, בארוח חיים, יורה דעה, אבן העזר. הייתי אצלו בקהילה שלו במרסיי, וראיתי שב"ה יש שם שיעורי תורה, והרב מדריך את האברכים שתחת ידו, לא נח ולא שקט, וכל הזמן בפעילות. הקב"ה יתן לו כוח ובריאות ואריכות ימים ושנים.

חזק וברוך לכבוד הגאון הרב ליאור גלזר, משמח לב אלוקים ואנשים, אשריו ואשרי חלקו שמרביץ תורה ומזכה את הרבים, יש לו בקיאות גדולה מאד, כולל בשו"ת יביע אומר. לאחרונה הוא הוציא ספר ושולח לי שאתן לו כמה הערות, והערתי לו, צריך להיות צמוד למרן, הוא נמצא בבני ברק וזה עלול להשפיע... יהי רצון שימשיך לזכות את הרבים ויעשה עוד כהנה וכהנה.

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת שרה זרה בת יונה ע"ה זלביץ אדר ב' תשפ"ג. ת.צ.ב.ה.

מהתורה, וכמו שלמדו מהפסוק (שמות יז, ח) "וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְדִּים" (במרות ה.). ואיך נזכר עוונות ראשונים ונברך על מצוה שמזכירה לנו את עוון רפיון לימוד התורה, ולכן לא מברכים על קריאת פרשת זכור.

זכרון בספר

ה. צריך לקרוא פרשת זכור מתוך ספר תורה, ובספר האשכול² (ח"ב עמ' לג) דייק כן מדברי הגמרא במגילה (ת.י) שאם קרא את המגילה על פה, או מתוך חומש, לא יצא ידי חובה, אלא צריך לקרוא מתוך קלף ודיו. שואלת הגמרא, מנלן? אמר רבא אתיא זכירה זכירה, כתיב הכא "והימים האלה נזכרים", וכתיב התם "כתוב זאת זכרון בספר", מה להלן - פרשת זכור - בספר, אף כאן - קריאת המגילה - בספר. ואם לומדים מגילה מפרשת זכור, פשוט הדבר שפרשת זכור עצמה יש לקרוא מתוך ספר תורה. וכן פסק בשלחן ערוך (ס' קמו ס"ב, וס' תרפה).

טלטול ספר תורה לבית הסוהר

ו. מרן השלחן ערוך (ס' קלו סעיף יד) פסק שלא מביאים ספר תורה אצל בני אדם החבושים בבית האסורים, וכתבו המשנה ברורה (ס' קלה ס"ק מו) ועוד אחרונים, שלצורך קריאת פרשת זכור מותר, למרות שבירושלמי (יומא פ"ו ה"א) מבואר שהולכים אחר הספר תורה, ולא מטלטלים אותו למקום אחר, שאין זה כבוד הספר תורה, אבל לצורך קריאת פרשת זכור שהיא מדאורייתא התירו³. וכל הנידון לגבי טלטול ספר תורה לבית הסוהר, שייך בחוץ לארץ, אבל ב"ה בארץ בכל בתי הסוהר יש בית כנסת עם ספר תורה⁴, ואם יש בית סוהר בלי ספר תורה שיגישו בג"ץ... רואים שקריאת פרשת זכור מתוך ספר תורה היא מדאורייתא, כי אם מהתורה היה ניתן לקרוא מחומש, לא היו צריכים להתיר טלטולו לבית הסוהר.

ספר תורה המהודר ביותר

ז. יש לקרוא פרשת זכור מתוך ספר תורה המהודר ביותר שיש בבית הכנסת, ואם יבוא מישהו ויבקש שיקראו בספר תורה שתרם לעילוי נשמת אביו, אם הספר תורה שלו אינו המהודר ביותר, אין להתחשב בו. גם במחנות הצבא יוציאו ספר תורה מהודר, כי בעבר היו שם כמה ספרי תורה ישנים מזמן השואה שהגיעו מהונגריה, והתיישנו והדיו שם כבד, ואין לקרוא בספר תורה שיש בו דיבוקים ופירוים. בשנים האחרונות ביקרתי בכמה ממחנות הצבא, ובה"ה יש שם ספרי תורה חדשים ויפים מאד, וזה בסדר גמור. על כל פנים כתב הלקט יושר (ח"א עמוד קנ"ג ענין ד) בשם רבו מהר"א"י בעל תרומת הדשן: וזכורני שאמר שצריך ליקח ספר תורה לפרשת זכור שהיא מוחזקת שהיא מדוייקת. יש גאון תימני שכתב בספרו שהתימנים לא נהגו להוציא לקריאת פרשת זכור

² חיברו רבינו אברהם בן יצחק מנרבונה, היה לפני כ-930 שנה, היה חמוי של הרב"ד רבי אברהם בן דוד. איך לקח חתן כשמו? משמע שאין בזה איסור, ורק מהיות טוב לחוש לצוואת רבי יהודה החסיד ולהוסיף שם, כמוכן לא לחם אלא לחתן, יבוא לבית הכנסת ויתרום בעין יפה, ח"י אלף שקלים אם יש לו... ויעשו לו 'מי שביריך', ויאמרו "אברהם חיים", או "אברהם חיי". נפקא מינה שלא לדחות שידוך בגלל זה, אני יודע על כמה בחורים שדחו שידוך בגלל ששם כשם אב הכלה, או ששם הכלה כשם אמם, והתעכבו בשידוכים, ואולי זה היה המזל שלהם. צריכים לשמוע לגדול הדור מרן זצ"ל (ביעו אומר ח"ב תהא"ע ע"ה), והליכות עולם ח"ז עמ' רכ"א) שפסק שמהדן מותר, ואם רוצה להיות רגוע יוסיף שם.

³ ויטלטלו את הספר תורה עם עשרה מלוים, אלא אם כן לוקחים אותו ברכב שאי אפשר שיהיו שם עשרה, ויקשרוהו היטב שלא יבוא לידי ביוזון ח"ו. השבת ישיבת "אהל יוסף" בבני ברק של בני הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א, עשו שבת גיבוש, ובמקום שהולכים אין ספר תורה, וביקשו ממני את הספר תורה שיש לי בבית, והשאלתי להם, ולקחו את הספר תורה ברכב בלי עשרה.

⁴ ביקרתי בכמה בתי סוהר בארץ, יש ארגון 'יד לאסיר' של הגאון רבי מרדכי גזית, שלקח אותי מידי פעם למסור שם שיעורים, וגם את מרן זצ"ל לקח, ויש הרבה אסירים דתיים, פעם נתתי שיעור בכלא רמלה וחשבתי שאני נמצא בכלול... לא כולם בבית הסוהר עשו עבירות חמורות, אלא העלימו מס וכדומה, זה אסור על פי ההלכה, אבל לא ידעו מסכנים. בבתי הכנסת של בתי הסוהר יש את כל הילקוט יוסף, פעם כשהייתי מגיע לבית סוהר, לא בשבילי ח"ו אלא לתת שיעור... הייתי מביא כמה כרכים של ילקוט יוסף, ובבידוק לא היו מסכימים מיד להכניס את הספרים, אלא היו בודקים דף אחר דף שאין שם סמים... ודאי, יש שם סם התורה!

⁵ היו לתימנים גדולי עולם, הרב רביד הזהב, הרב פעולת צדיק, רבי שלום יצחק הלוי, רבי יוסף צוברי, הרב קוק - הרב הראשי האשכנזי הראשון - כתב בהסכמה לספר משפטי עוזיאל, שהמבטא התימני הוא הטוב ביותר. אם כך כלנו צריכים ללמוד את המבטא התימני, אבל זה קשה לנו...

את הספר תורה המהודר ביותר. וזה פלא, למה לא להחמיר בקריאת פרשת זכור שכתבו הראשונים ומרן השלחן ערוך שהיא מדאורייתא, ולא שייך בזה הוצאת לעז על המנהג⁵, מה בכך שגם התימנים יהדרו ויוציאו את הספר תורה המהודר לפרשת זכור.

ספר תורה משוח

ח. ישנם ספרי תורה שהקלף שלהם משוח בסיד, ויש אומרים שזו חציצה, כי כותבים על המשיחה ולא על הקלף ממש, וגם שהמשיחה עלולה להתקלף. כך פסקו בספר בני יונה (סימן רע"א), קסת הסופר (סימן ב' סעיף י' בלשכת הסופר), תלמיד הנודע ביהודה בשו"ת תשובה מאהבה (סימן שצ), רבינו יוסף חיים בשו"ת תורה לשמה (סימן רמ"ג), שו"ת לבושי מרדכי וינקלר (מה"ת חיו"ד סימן קכ"ח) - היה לפני כ-120 שנה. לעומתם אחרונים רבים התירו ספר תורה משוח, ומהם מהר"י מינץ⁶ (סימן טו), הפנים מאירות (ח"ג סימן לב), הביאו הגאון רבי ישמעאל הכהן - היה לפני כ-250 שנה - בשו"ת זרע אמת ח"ג (ס' קלה), החיד"א בברכי יוסף (יו"ד ס' רע"א סק"ו), הגאון בעל ההפלאה (שו"ת גבעת פינחס ס' נו), הגאון רבי יוסף שאול נתנון בשו"ת שואל ומשיב (קמ"א ח"ג ס"ק קב), הגאון מהרש"ם (ח"ב סימן נב, בד"ה והנה, ח"ג סימן א), שהרי כל לנאותו אינו חוצץ⁷ (סוכה לז). רואים שיש בזה מערכה לקראת מערכה, ומרן השלחן ערוך לא גילה דעתו, והולכים אחר הוראת החיד"א שהכשיר. וכן פסק מרן בשו"ת יחיה דעת (ח"ו סימן נה), שלכתחילה יקראו בספר תורה שאינו משוח, אבל אפשר לברך גם על ספר תורה משוח. ויש לצרף שיטת הרמב"ם בתשובה (פאר הדור סימן ט) שמתיר לברך אפילו על ספר תורה פסול, ואף שאין הלכה כדבריו, אבל יש לצרפו בדבר השנוי במחלוקת אם הוא כשר או פסול. וכן שכן שאם הוציאו ספר תורה משוח לא יחזירוהו, משום פגמו, אלא יקראו בו בברכות, ולא יטילו מום בקדשים⁸. ואולם בפרשת זכור שהיא מן התורה עדיף יותר להוציא ספר תורה שאינו משוח, ולא להיכנס למחלוקת הפוסקים, והמחמיר תבוא עליו ברכה, מי לא רוצה ברכה!?!... אבל אם אין ספר תורה אחר מלבד המשוח, יקראו בו פרשת זכור.

בדיקת מחשב

ט. צריך שהספר תורה יעבור בדיקת מחשב, מלבד ההגהה שעושה מומחה, ולא הסופר עצמו שאינו רואה נגעי עצמו, אלא יש אנשים מיוחדים שיודעים לבדוק, ואחר כך מעבירים את הספר תורה לבדיקת מחשב, שהיא עולה כמה מאות שקלים. הגר"ש ואזנר (שבט הלוי ח"ז ס"ב) היה מחייב לעשות הגהת מחשב, כי היכא דאיכא לברורי מבררין. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן צ"ט) כתב

⁶ היו שני מהר"י מינץ, אחד שהיה בדורו של מרן הבית יוסף, והשני היה נינו שהיה כמה עשרות שנים אחריו. בספר עין יצחק (ח"ג עמ' כא) הבאנו פוסקים שכתבו שקיבלנו הוראות מרן, ומהראשונים הבאנו את מהר"י מינץ (דרשות מהר"י מינץ הדרוש העשירי זכ"ט סע"ג) שהיה קדמון [א.ה.ה. וגם מרן זצ"ל הביאו בקול סיני עמ' 389, יחיד"ח ח"ה עמ' שי"א, הל"ע ח"א עמ' יז, חזו"ע שבת ד' עמ' ב, ועוד]. ראש ישיבת כסא רחמים העיר על העין יצחק, שהרי כאשר מהר"י מינץ נפטר, מרן היה כבן עשרים שנה, ואיך יתכן שיכתוב עליו שקיבלנו הוראותיו?! כך השיג, כאילו כתבנו שקר, ויש ירחון שאוהב להדפיס הערות דוקא עליו, ושם (א"ת תש"ע עמ' תרמ"ז, תשנ"ב עמ' תקט"ו) הדפיס את ההערה הזו. [אותו ירחון כתבו עליו "עפרא לפומיה", כי אנחנו לא מסכימים עם כל ההלכות של הרב מאזוז, מה לעשות...] אני לא מבין, אם הבאתי בשמו תפתח ותראה. בהקדמה לספר דרשות מהר"י מינץ מסופר שהיו שני מהר"י מינץ, והשני היה צעיר ממרן, והוא זה ששיבח את מרן. וכי אני סתם ממציא, מדמיון בחלום או בהקניף?!... אבל דרכם באותו ירחון לחפש תמיד הערות על הילקוט יוסף.

⁷ כמו שכתבו הפוסקים (ראה בספר הנד"מ "ילקוט טהרה" עמ' תקנ"ג) לגבי נשים מסורתיות או חילוניות שיש להן לאק על הציפורניים, לא יותר מידי גס אלא עדין, אם קשה להן להוריד מכל מיני סיבות, יש להעלים עין ולאפשר להן לטבול, שכל לנאותו אינו חוצץ.

⁸ יש אחד מבני ברק שהוציא ספר - היום הדפוס בזול... - וכתב, מה שכתב בילקוט יוסף (סימן לב סעיף כג) שאפשר לברך על ספר תורה משוח זה אינו, וכתב בלשון חריפה שאיני רוצה לחזור עליה, והביא דברי התורה לשמה שאסר, לקח את זה מהילקוט יוסף... וכתב שגם מרן זצ"ל סבר לאסור (שערי מועד פ"ט ה"ז, ובסו"ח עמ' כד). הוא חושב שידוע מה מרן סבר יותר ממני... לפני כמה שנים התקשרתי אליו ושאלתי אותו, וכי לא ראית את התשובה ביחוד דעת שהתיר לברך על ספר תורה משוח?! התחיל לגמגם, לא האמין שאתקשר אליו... אבל בשביל מה לחלוק, וכי יש מצוה לחלוק?! יש אברכים שאוהבים להתגדל ולחלוק, וחולקים בלי שכל בדברים לא נכונים.

⁹ פעם שאלו אותי על מה שמרן זצ"ל כתב בספריו המחמיר תע"ב, מי יברך? אמרתי: מרן יברך אותך!

בשם רב אחד שאסור לברך על ספר תורה שלא עבר בדיקת מחשב, ולא יוצאים בו ידי חובה. מרן האבא זצ"ל תרם לשיבה שלנו ספרי תורה מהודרים שעברו בדיקת מחשב, ופעם באמצע קריאת התורה ראינו שחסרה מילה שלימה, והמחשב לא עלה על זה, כנראה אין לו שכל... מכל מקום על ידי הבדיקה מוצאים טעויות רבות.

בדיקת הציציות

י. להלכה אם יש ספר תורה מהודר שלא עבר בדיקת מחשב, מותר לברך עליו ולקרוא בו, כי סומכים על החזקה. ויש לכך ראייה מדברי הרא"ש בתשובה (כלל ב סימן ט), שכתב שהעולם לא נהגו לבדוק הציציות בכל שעה שמתעטפים בציציות, אולי רק צדיקים ובפרט בעלי תשובה חדשים מזדקקים לבדוק הציציות בכל יום, ובנייתם השליח ציבור מתקדם, ברוך שאמר, ישתבח, והוא בודק את הציציות... אבל מי אמר שנתפסו במסמר ונקרעו, העמידן על חזקתן שהן כשרות. ומה שכתב הרא"ש בפסקיו (סוף הלכות ציצית) שהחדד לדבר ה' יבדוק הציציות לפני שמברך, אין זו סתירה בדברי הרא"ש, וכמו שכתב מרן זצ"ל בשו"ת יחוה דעת ח"ו (סימן א) שמדברי הרא"ש בפסקיו מוכח שאינו אלא ממידת חסידות, כלומר שאם מגיע לתפלה בזמן מצד חומרא והידור נכון לבדוק את הציציות, אבל מהדין יש להעמיד הטלית על חזקת כשרות שלה, וכמו שכתב הרא"ש בתשובה. וגם בנידון שלנו יש לסמוך על חזקת הכשרות של הספרי תורה, ובדיקת מחשב איננה מעכבת, בפרט שעברו בדיקת אדם מומחה. וכן כתבנו בילקוט יוסף (סימן קמג סעיף ב). אבל בפרשת זכור נכון לחוש ולקרוא בספר תורה שעבר בדיקת מחשב.

עזרת נשים

יא. רצוי מאד שנשים תבואנה לבית כנסת - לעזרת נשים כמובן, אנחנו לא רפורמים... - לשמוע קריאת פרשת זכור. מועניין שהגר"ש משאש בספרו שמש ומגן (ח"ב או"ח סימן עב, ח"ג או"ח סימן נד) כתב, בעיר מולדתי מאקנס, עיר של חכמים וסופרים, לא היתה אשה אחת שידעה ללמוד או להתפלל או לברך, ורק בכל יום היו הולכות ליד המזוזה ורוחשות תפלה על משפחתם, ואולי היו יודעות לקרוא פסוק שמע ישראל. וגם בבתי כנסיות לא היתה עזרת נשים, ואפילו ביום הכיפורים לא באו לבית הכנסת. וגם אחר כך כשנבנו עזרות נשים באו רק לשמוע, כי לא מבינות שום דבר. ע"כ. ואם כך היו הנשים במרוקו בעיר של חכמים וסופרים, כל שכן בכפרים, ואיך אפשר להביא ראייה ממנהג נשים כאלה שנהגו לברך על סוכה ולולב שהן מצוות שהזמן גרמן, והלא לדעת מרן השלחן ערוך (סי' י"ב, סי' י"ג) וס"ת תקפ"ט (י"ז) זו ברכה לבטלה.

חיוב הנשים בקריאת המגילה ביום

יב. הגאון רבי יוסף משאש¹⁰ בספרו מים חיים (ח"א סימן ש) הליץ על מנהג הנשים במרוקו שהיו שומעות מגילה רק בלילה, אבל ביום לא נהגו לשמוע מגילה, מפני שעסקות להכין משלוחי מנות ולבשל סעודת פורים. וכך כתב דיין אחד חשוב (הגאון הרב אדרי מיישיבת הר המור) בספר "ילקוט שמש" (עמ' קמה) - פסקי הרב משאש, על משקל ה"ילקוט יוסף"... - בשם רבי שלום משאש. אמנם שמעתי מפי עד נאמן [הרב שלמה לזין] שהגר"ש משאש היה מקפיד על אשתו הרבנית ע"ה שתשמע מגילה גם בלילה וגם ביום. ומה שכתבו שהנשים נהגו להקל ולא לשמוע ביום, אחר אלף המחילות זה תמוה, איך אפשר להביא ראייה מנשים כאלו, הרי במגילה (ה) אמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס, ועוד אמר רבי יהושע בן לוי, חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לוי", ומדברי המשנה (מגילה ב): כל היום כשר לקריאת המגילה וכו', כל הלילה כשר לקצירת העומר, דייק הטורי אבן (שם) -

¹⁰ היה רבה של חיפה, ומראה פניו כמלאך ה' צבאות, ואהב מאד את מרן זצ"ל. כשמרן נבחר לראשון לציון, אמר הרב יוסף משאש: רבותי, לא הרב התעטר בתואר "הראשון לציון", אלא התואר התעטר ברב! היה מעריך את מרן. בז' בחשוון תשל"ג מרן נבחר לרב ראשי לישראל, ואני למדתי אז בישיבת חברון, ובהפסקת צהריים הלכתי לבחירות. והנה אני רואה את הרב יצחק ניסים שהיה רב ראשי לפני מרן, ניגש לרב יוסף משאש שהיה מחברי הגוף הבוחר, ואומר לו: רבי יוסף, לא תשכח אותנו! אחרים היו אומרים: כן, כן... אבל הוא היה ישר ואמיץ, ואמר לו: עם כל הכבוד לך, אני בוחר ברב עובדיה, שעל ידי גדלותו בתורה הוא ירים את התואר של "הראשון לציון"! וכך עשה.

¹¹ מרן זצ"ל בצעירותו היה נותן שיעור בבית הכנסת "שאול צדקה", לפניו חכם בן ציון אבא שאול היה נותן שיעור בגמרא, ואחר כך מרן היה מגיע ונותן שיעור, ובקיץ השיעור היה מגיע לשעתיים וחצי ושלוש שעות, היה שיעור ארוך למרות שלא היה אז

הביאוהו האחרונים - שבזמן המשנה היו קוראים את המגילה רק ביום, וקריאה זו היא מדברי קבלה שהם כדברי תורה, ורק לאחר מכן חידש רבי יהושע בן לוי לקרוא בלילה מדרבנן, ונמצא שקריאת המגילה של היום יותר חשובה. לכן אין להביא ראייה מאותן נשים שלא שמעו קריאת המגילה ביום, זה מוזר מאד, ואין חכמה לאשה אלא בפלך¹¹ (יומא סו:). אלא גם הנשים יבואו לשמוע קריאת המגילה ביום, ואם חוששות שלא יספיקו, יביאו את משלוחי המנות מהלילה, ואם צריך גם יבשלו את סעודת פורים מהלילה.

חיוב הנשים בפרשת זכור

יג. לגבי חיוב הנשים בפרשת זכור, יש בזה מערכה לקראת מערכה, בשו"ת בנין ציון החדשות (סימן ה) העיד על הגאון רבי נתן אדלר - רבו של החתם סופר, היה לפני מעל 200 שנה - שהיה מחייב את הנשים לבוא לבית הכנסת בשבת זכור לשמוע קריאת פרשת זכור. כי זו מצוה שאין הזמן גרמא, ונכון שחכמים הסמיכו זכירה לעשייה, כלומר שהסמיכו את זכירת מעשה עמלק להריגת המן שהיה מזרעו של עמלק, אבל מהתורה העיקר לקרוא פעם אחת ב"ב חודש כדי לא לשכוח, וכמו שמצינו (ברכות נח): גזירה על המת שישתכח מהלב אחר י"ב חודש, וחכמים באו רק להחמיר ולהוסיף על התורה ולא להקל. וכן דעת המהר"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' קב), והגאון מקוטנא בשו"ת ישועות מלכו (סי' ג), והגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב (סי' א אות ה), ובספר דרכי חיים ושולם אות תתלח, ועוד.

דעת ספר החינוך

יד. כנגדם בספר החינוך (מצוה תרג) - חיברו אחד הראשונים, יש המייחסים אותו להרא"ה - חידש שנשים פטורות מקריאת פרשת זכור, כי עיקר המטרה לזכור את מעשה עמלק היא כדי למחותו, כנאמר (דברים כה, ט) "וְהָיָה בְּהִנָּחֵהוּ אֶלְקִיךָ לְךָ מִכָּל אֲיִבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ, תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עֲמֹלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח". היום אחרי שסנחרים בלב את האמונות אנחנו לא יודעים מיהם עמלק, הגרמנים או הישמעאלים, אבל כשיבוא המשיח יגלה לנו ונוכל למחות את עמלק, ומי שישנו במצות מחית עמלק ישנו בזכירה, והלא דרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה (קידושין ב), וכמו שדרשו (יבמות סה): על הפסוק (באישית א, כח) "וּמְלֹאָה אֶת הָאָרֶץ וּבְבִשָּׁה", איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש. נכון שזה נאמר על מלחמת הרשות, שכובשים עיר מסוימת ועל ידי כך מקבלים את המיסים של בני אותה העיר, ומזה יש משכורת לשופטים ולכל הרשעים... אבל על מלחמת מצוה כמו היום שנלחמים בערבים שרוצים לזרוק אותנו לים, אמרו במשנה (סוטה מד): שאפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה יוצאים למלחמה. אולם כתב הרדב"ז (ביקר תפארת פ"ו מהלכות מלכים ה"ד) שגם במלחמת מצוה הנשים לא היו נלחמות כמש, אלא רק היו הולכות לבשל ולכבס לחיילים ולדאוג לכל צרכיהם. וכן כתב הרש"ש - רבי שמואל שטראשון (סוטה מד), שמדברי הגמרא משמע שגם נשים יוצאות למלחמה, וכתב על זה: וחידוש הוא, ואולי אינן יוצאות אלא לבשל ולאפות וכדומה לצורך הגברים אנשי המלחמה. ע"כ. וזכה לכון לדברי הרדב"ז. וכבר אמרו בנוזר (טו) מנין שלא תצא אשה בכלי זין למלחמה, שנאמר "לא יהיה כלי גבר על אשה" (דברים כב, ה), וכן תרגם האונקלוס: לא יהא תיקון זין דגבר על אתתא¹².

המברכים שנשים פטורות מזכור

טו. אולם דברי ספר החינוך הם פלא, אף על פי שהיה ראשון, איך ישב ודרש דרשה כאילו הוא אחד התנאים והאמוראים, שמי שישנו במחית עמלק ישנו בזכירת מעשה עמלק, לא מצוי שיבוא ראשון ויעשה איזה דרשה¹³. ובכל זאת

שעון קיץ. אמא של חכם בן ציון הרבנית בניה, פנתה למרן ואמרה לו שיבוא למסור שיעור אחר הברן שלה, והיתה מחזיקה את השיעור, כל הוצאות הנה והקפה ומה שצריך היו עליה. והיתה יושבת ומקשיבה לשיעור של מרן, והיתה אשה דעתנית, ובהלכות מסוימות היתה חולקת ואומרת: כבוד הרב, הנשים שלנו מברכות לאחר ההדלקה, לא לפני ההדלקה! ומרן היה עונה לה בבדיחותא: אין חכמה לאשה אלא בפלך, תמישיכי לסרוג...

¹² אלא אם כן במקומות הסמוכים למחבלים, שאשה יכולה להתאמן ע"י אשה חבירתה לירות בנשק, ולהחזיק נשק, רק משום פיקוח נפש. הא לאו הכי אסור לאשה ללכת לצבא, כך פסקו כל גדולי הדור מכל החוגים, כולל רבני המזרח.

¹³ בספר ברכת ה' של הרב משה לוי מכסא רחמים, כתב (ח"א עמ' רעא) שאסור מה"ת לברך אם ערותו מגולה, אפילו סוגר העינים, שהרי לא נאמר ולא תראה ה"ת בחיריק והרי"ש בשוא, אלא נאמר "ולא יראה" ביו"ד בצירי, והרי"ש בקמץ, מבנין נפעל, כלומר

הרבה אחרונים תפסו כדברי החינוך לפטור את הנשים מפרשת זכור, ומהם הזית רענן - הובא בשו"ת צ"ץ הקודש (ח"א סי' נא), הגאון רבי יהודה נג'ר בספר לימודי ה' (לימוד קמח), הגאון רבי יהודה עייאש במטה יהודה (סי' רפב ס"ז), הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (ח"א"ח סי' לו), האבני נזר (ח"א"ח סי' תקט), צ"ץ הקודש (ח"א סי' נא), שו"ת מרחשת (סימן כב), ועוד. לכן מעיקר הדין אשה שלא יכולה לבוא לבית הכנסת, כגון שיש לה בבית תינוק קטן בגיל כמה חדשים, שאם יבוא לבית הכנסת הוא יבכה, ואם הוא בגיל שנתיים או שלש יבוא לבית הכנסת, ישתולל ויעשה רעש, ויפריע לכולם לשמוע פרשת זכור, ואין לה בייביסיטר לשמור עליו, פטורה מלבוא, ותסמוך על גדולי עולם הנ"ל. אבל אשה שילדיה כבר גדולים, או בחורה רווקה שאין לה ילדים, יבואו לבית הכנסת וישמעו פרשת זכור, לחוש לדעת האחרונים האחרים שמחייבים¹⁴.

איך ראה מהרא"ש

טז. הרא"ש (פ"ז דברכות ס" כ) דן בדבר המעשה המובא בגמרא (ברכות מז:), שכאשר ראה רבי אליעזר שחסר עשירי למנין, שחרר את עבדו, כי לפני השחרור היה עבד כנעני שחייב במצוות כאשה ולא מצטרף למנין, ועל כן נתן לו גט שחרור ונהיה יהודי הראוי להשלים מנין. והקשו שם, איך עשה כן, הלא אמר רב יהודה המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר "לעולם בהם תעבודו"? ויתרצו, מצוה שאני. והקשו עוד, והלא מצוה הבאה בעבירה היא? ויתרצו, מצוה

דברים שאני. וכתב הרא"ש, אף שבגמרא (מגילה כג:) הביאו סמך לתפלה במנין מהפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב), אבל החיוב להתפלל במנין הוא רק מדרבנן, ובכל זאת לצורך מצוה דברים התירו לעבור על עשה דיחיד. והמשיך הרא"ש, שלא מסתבר לומר שמדובר בפרשת זכור שהיא מן התורה¹⁵, כי הגמרא סתמה ולא פירשה שמדובר בפרשת זכור, ומשמע שלכל מצוה דברים מותר לשחרר את עבדו, ואפילו לצורך מצוה דרבנן. ומדברי הרא"ש שהיה משחררו לצורך זכור, אפילו שעבד דינו כאשה, משמע שאשה פטורה מזכור. כך הוכיח הרב זית רענן (הובא לעיל אות טו). אולם במחילה מכבוד תורתו יש לדחות שלעולם נשים חייבות בפרשת זכור, ושחרר את עבדו כדי שיצטרף למנין, ויכולו לקיים מצוות פרשת זכור בעשרה. תראו איך אפשר להשתעשע בתורה שלנו, אבל זה בתנאי שחולקים עם שכל, ולא בגלל שכביכול יש מצוה לדחות.

אם חכמים עקרו מצות התורה

יז. יש לדון אם הקורא זכור ביחיד מקיים מצוה, או שחכמים עקרו מצוה זו וקבעו לקרוא בעשרה. וכך חקר רבי צבי אלימלך מדינוב בספר מגיד תעלומה (עמ' 76), האם כאשר חכמים הוסיפו על דבר תורה, התכוונו לעקור את מצות התורה כמות שהיא, או לא. למשל במצות הקידוש, שהגמרא בפסחים (קו.)

שלא תיראה הערה לאחרים. וכיון שערתו מגולה הרי אחרים יכולים לראותה, ואסור. וזה מאד תמוה, שהרי ניקוד היו"ד הוא בחיריק, וגם בתיקון סופרים של כסא רחמים, כתוב היו"ד בחיריק, ואיך המציא מדעתו דרשה שלא נמצאת בשום מקום ובשום אחד מהפוסקים. ועל כל פנים זו דרשה שאין לה מקור בתלמוד. ומה שהביא בשם הרשב"א, הרשב"א (ברכות כד.) כתב לימוד אחר: לא כתיב לא תראה ערות דבר אלא לא יראה בך ערות דבר, כלומר לא יראה הרואה בך ערוה בשעה שה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך. ובגמ' (ברכות כה:) ובפוסקים נזכר ד"ז בלבו רואה את הערוה, ואמרו שיחבק וזונוותי.

¹⁴ הרבנית האמא ע"ה תמיד הקפידה לבוא לבית הכנסת ולשמוע פרשת זכור, אפילו בסוף ימיה שכבר היה קשה לה ההליכה, היתה הולכת לאט לאט, ובכל זאת הגיעה לבית הכנסת לעזרת הנשים לשמוע פרשת זכור. כמוכן שזהו על פי הוראת מרן זצ"ל. כמוכן שגם היא ידעה את ההלכות בעצמה, פעמים שהיו מתקשרים למרן לשאול שאלות, והיא היתה מרימה את הטלפון ואומרת, תאמר את השאלה ואענה לך, והיתה משיבה, זה מותר, זה אסור. היא היתה "רבנית", לא סתם אשתו של הרב.

למדה דין קידוש והבדלה ממה שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו" זכרהו בדברים, וחכמים תיקנו לקדש על היין, ודרשו מהפסוק "זכרו כיון לבנון", או מהפסוק "זוכירה דודיך מיין" (עי' תוס' שם). והשאלה האם אדם שיקיים מצות קידוש ויברך את הברכות שלא על היין, או שיאמר בתפלה "מקדש השבת" ולא יקדש על היין, האם מהתורה יצא בזה ידי חובה, או שחכמים עקרו מצות התורה וקבעו שלא יצא ידי חובה כלל אלא אם כן מקדש על היין. וממילא תצא נפקא מינה למה ששואלים, איך מי שקידש בתפלה וחייב בקידוש על היין מדרבנן, יוציא את אשתו שהיא לא התפללה וחייבת בקידוש על היין מהתורה? ולפי זה אם נאמר שחכמים עקרו מצות התורה, גם החיוב של הבעל לקדש על היין הוא מהתורה. ויש ראייה מדברי התוס' בסוכה (ג. ד"ה דאמר לך) על מה שחז"ל קבעו שלא ישב אדם בסוכה ושלחנו בתוך הבית, שמא ימשך אחר שלחנו, ואמרו על זה: אם כך עשית לא קיימת מצוה סוכה מימין, כלומר שאם ישב ושלחנו בתוך הבית לא קיים מצוה סוכה כלל אפילו מהתורה¹⁶. אבל אפשר לומר שלא בכל מקום עקרו דבר תורה, ורק שם הוצרכו לגזור שמא יגרר אחר שלחנו [א.ה. ראה בכל זה בשו"ת יביע אומר ח"א סי' טו בהערה]. והוא הדין לגבי פרשת זכור, שחכמים לא עקרו מצות התורה לקרוא פרשת זכור אפילו ביחיד, אלא רק הוסיפו מצוה מדרבנן לקרוא בעשרה.

מצוה שחזמון גרמא?

יח. יש שמקשים, כאשר יבוא המשיח, אחד הסימנים שנדע שהוא המשיח על ידי שיתקיים בו "וברוח שפתיו ימית רשע" (ישעיהו יא, ד), יעשה לרשע רוח בפיו, ומיד יפול וימות, ובקרוב יבוא המשיח והרשעה כולה בעשן תכלה. ואם יגיד לנו בשבת "זוה עמלק", לא נהרוג את העמלקי בשבת, יש איסור נטילת נשמה בשבת, והאקדח הוא מוקצה... אלא נשים לו אזיקים עד מוצאי שבת, ובמוצאי שבת נברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו למחות את העמלק, ועובר לעשייתו. ומכיון שמצוה זו אינה שייכת בשבת, לכאורה היא מצוה שהזמן גרמא, ומדוע יש אומרים שנשים חייבות בזכור. אבל התשובה היא, שחיוב המצוה קיים תמיד, ורק "אריא הוא דרביע עליה" - אריה הוא שרובץ עליו, מפני איסור חילול שבת שהוא איסור צדדי המונע ממנו להרוג אותו. איזו מתיקות של תורה! ראיות מכאן ומשם. פעם אמר לי חכם שלום זצ"ל, תרים את הרמה של הבעלי בתים, תגיד להם ראיות ודחיות, והנה אני עושה את זה ומקיים את צוואתו. למסקנא אשה שיכולה לבוא לבית הכנסת, תבוא ותשמע פרשת זכור. לי יש בבית ספר תורה, ואני קורא פרשת זכור לבנות הבית, כמוכן בלי ברכה, ויוצאות בזה ידי חובה. ואף שיש אומרים שצריכות לבוא ולשמוע בעשרה, להלכה אין זה לעיכובא, ואם יש בבית ספר תורה ויש מישהו שידוע לקרוא בדקדוק כראוי, יבוא ויקרא להן בבית ויצאו ידי חובתן.

- עבר הגהת מרן הראש"ל שליט"א -

¹⁵ לפי ההוה אמינא של הרא"ש שמדובר בשבת זכור, הרי אסור לכתוב גט שחרור בשבת? אלא כנראה כתב לו גט מוקדם והניח בכספת לעת הצורך. יש אומרים שהגט אינו מוקצה בשבת כי אפשר ללמוד ממנו הלכות, וכמו שהמזוזה אינה מוקצה מטעם זה. בבתי הדין לאחר נתינת הגט קורעים אותו, שלא יבואו לערער עליו, וכותבים מעשה בית דין שהוא גירש אותה.

¹⁶ היית במבחן אצל חסידות גור, היו שם כמה אלפים, קהל עצום ורב, האדמו"ר מוגר ישב לציד, ומצידי השני ישב הגאון הרב יצחק זילברשטיין, וכמה בחורים צעירים נבחנו על כל הש"ס, והרב זילברשטיין ואנכי בחנו אותם ושאלנו שאלות. מתחילה אמרו לי לשאול על מסכתות אחרות, ובו במקום ביקשו ממני לשאול שאלה על מסכת סוכה, ושאלתי, מתי עקרו חכמים דבר תורה בשב ואל תעשה, ומתי לא עקרו. הם צעירים, ומיד ענו שעסקו בזה התוספות בסוכה דף ג' עמוד א' וכו'. הם ידעו טוב, בן פורת יוסף. הסתכלתי על האדמו"ר, וראיתי שכולו מחייך וקורן מאושר, הוא התפאר בחסידים שלו, ובצדק, הם בקיאים בכל הש"ס עם תוספות! הם 'שסינקים'...